

УДК 930:327(477)"19"

Лебедева Ю.О.,

канд. істор. наук, старший науковий співробітник відділу геополітики та глобалістики
Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії

Українська геополітична думка перш, трет. ХХ ст.: історіографічний огляд

В статті аналізуються геополітичні орієнтації України в історичній літературі початку ХХ століття. З'ясовано геополітичні ідеї М.Грушевського, В.Липинського, Д.Дорошенка, С.То-машівського. Наголошується на відмінностях зовнішньополітичних орієнтацій та їхній пріоритетності. Підкреслюється, що окремі геополітичні положення і підходи зберігають прикладне значення у сучасних умовах. Визначено особливості формування геополітичних поглядів українських істориків. Обґрунтовано думку, що відправною точкою української геополітики може бути лише власна територія і власні інтереси, які є абсолютно пріоритетними.

Ключові слова: українська геополітика, українське самовизначення, західноєвропейська орієнтація.

Поява на міжнародній арені незалежної України – визначне явище в існуванні модерного суспільства. Наша держава стала відчутним фактором усєї міжнародної політики. Тому, в першу чергу, дипломатичні зносини України з іншими країнами спрямовані на утвердження її престижу і вагомості у світовому співтоваристві. Теперішні зовнішні відносини України ґрунтуються на власних історичних традиціях, оскільки створення наукової концепції державо-творення України на сьогодні є важливим пріоритетом української історичної науки.

На протязі багатьох віків Україна як самостійна держава була відсутня на політичній мапі світу. В результаті чого її ігнорували вчені-геополітики зі світовим ім'ям в своїх наукових дослідженнях. Якщо ж Україна й привертала їх увагу, то тільки в складі зовнішньої політики царської Росії, а згодом як одна із республік Радянського Союзу.

Починаючи 1991 р. перед світом постає нова геополітична одиниця Україна і не як частина Російської Імперії чи Радянського Союзу, а як самостійний представник із власною геостратегією й власним геополітичним позиціонуванням на міжнародній арені.

Відродження і зміцнення української державності створило сприятливі умови для науково виваженого, неупередженого вивчення та переосмислення концептуальних питань історії України, передусім її місця і ролі в системі міжнародних відносин початку ХХІ ст. А саме: дослідження ролі і місця України в європейському геополітичному просторі, налагодженні дипломатичних взаємин, співпраці з іншими державами світу.

За висловом проф. В.Крисаченка, геополітика – це наука, яка «досліджує, передусім, державну приналежність тієї чи іншої землі. Це вчення про природно-історичне місце-розташування і роль країни та її народу в світовому співтоваристві, її вплив на світовий розвиток і світову політику. Геополітика – це напрям руху держав і народів відповідно до їх об'єктивних геополітичних положень».[9, с.56]

Окрім того, вчений наголошує, що «найбільш значущими елементами геополітичного розташування є:

- визначення місця країни на континенті та субконтиненті;
- доктринальне визначення доцільних меж (природних, культурних, історичних, політичних) країни;
- з'ясування відповідності географічно, етнічно, політично та економічно доцільних меж країни та кордонів реальної держави і визначення у зв'язку з цим політичних пріоритетів та інтересів держави;
- зорієнтованість культурно-політичних зв'язків та інтересів країни і держави у тому чи іншому політичному напрямі;
- бачення місця країни та держави у світі».[9, с.56]

Таким чином, В.Крисаченко констатує, що «геополітичне питання значною мірою є доктринальним, навіть – ідеологічним. Особливо це суттєво з огляду на важливість питання

про зовнішньополітичні пріоритети та орієнтації, що їх дотримуються у своїй політиці різні політичні та наукові сили держави».[9, с.56]

В радянську епоху зазначена проблематика опрацьовувалася локально, деякі аспекти приховувалися або висвітлювалися політизовано. Панувало міркування, що Україні невлас- тиві зовнішньополітичні амбіції.

Однак, в зв'язку з останніми подіями, надзвичайно зросла наукова заінтересованість, як у вітчизняній, так і зарубіжній історіографії, зовнішніми аспектами історії України. Декотрою мірою це також можна пояснити тим, що зростає роль України на міжнародній арені, зокрема у вирішенні глобалізаційних проблем, які виникають перед світовим співтовариством. І тому, неупереджене опрацьовування позиції, функції та внеску української нації в розвиток міжнародних відносин сприятиме утвердженню України як рівно- правного члена міжнародної спільноти.

Актуальність дослідження проблем міжнародних відносин і зовнішньої політики обумовлено ще й обов'язковою потребою поміркованого та раціоналістичного підходу української зовнішньої політики до врівноваження політичних та економічних відносин з іншими країнами в сьогоdnішній політичній ситуації. На щастя, в сучасному українському суспільстві існує абсолютне розуміння важливості представлення правдивих сторінок історії України ХХ – ХХІ ст., входження її в європейську складову та справжньої історичної оцінки катастрофічного геноциду українського народу протягом цих століть. До того ж актуальності статті окреслюється необхідністю опрацювання споконвічних традицій державно- соборного процесу на території України.

Усе це вкотре затверджує політичну і наукову важливість всебічного дослідження історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України. Як відомо, ХХ – ХХІ ст. – найскладніший та найбільш насичений драматичними і героїчними подіями етап в історії української нації, що завершиться, сподіваємося на це, збереженням та утвердженням незалежності України.

На наш погляд, на геополітичне становище України стосовно її європейської ідеї та зовнішньополітичних орієнтирів вплинули наступні фактори:

- розміщення земель України упродовж віків між різними етнічними групами, що безпосередньо мали вплив на менталітет українського народу;
- стала традиція українського державотворення, а саме теорія спадкоємиці Київської Русі, як колиски усіх східних слов'ян, в результаті чого Україна отримала історичний пріоритет та першість у формуванні державності;
- спроби врегулювання мирних відносин з сусідніми країнами, стремління співіснувати з ними на автономних засадах, які закінчувалися переважно втратою Україною самостійності.

На підтвердження одного з факторів наведемо вислів проф. Я.Дашкевича: «На формування української політичної думки про її геополітичне становище вплинуло розташування етнічних територій України на Великому кордоні, що протягом багатьох сторіч визначав історичну долю Русі-України та її геополітичну ситуацію».[2, с.109]

За словами ж одного з наших сучасників: «Кожна національна держава прагне реалізувати на міжнародній арені свій національний, а точніше свій національно-державний інтерес, що виступає, як правило, інструментом аналізу змісту, джерел та адекватності зовнішньої політики держави у конкретній історичній та політичній ситуації». [12, с.52] Загальновідомо, що Україна належить до числа державних утворень з довгою історією контактів та міжнародних відносин.

Своє бачення зовнішньополітичного вектору України окреслив правник В.Старосольський ще в минулому столітті: «У старі часи це набувало конкретної форми виразу: «Москва чи Варшава», як це існувало в ХVІ ст. На сьогодні це вибір – «Схід чи Захід», з Москвою, як синонімом Сходу, чи з Європою, як синонімом Заходу. Яка орієнтація перемаже?»[14, с.38]

Українські вчені здійснили максимальний внесок в розвиток геополітичної науки. Тенденції геополітичних орієнтацій зустрічаємо ще в державній діяльності київських та галицьких князів, що згодом були продубльовані і у козацьких гетьманів.

Питанню міжнародної співпраці України, аргументації її європейської спрямованості приурочили свої наукові дослідження такі українські вчені як М.Грушевський, В.Липинський, С.Тома- шівський та ін. Окрім дослідження різноманітних джерел вивчення проблеми геополітичного напрямку України, здійснювалася також спроба сформулювати власну геополітичну ідею у націо-

нально-державницькому напрямі української історіографії. На засадах їх наукових розвідок, в тому числі програмних документів українських політичних партій кінця XIX – початку XX ст. маємо можливість консолідувати джерельну базу у зазначеному напрямку.

Справжнім засновником української геополітики, на думку проф. Р.Ковалюк, слід вважати Михайла Сергійовича Грушевського: «У своїй багатотомній праці «Історія України-Русі» він постійно пов'язує її специфіку з такими географічними чинниками, як положення земель, напрямками колонізації, природними ресурсами. Він як і кирило-мефодіївці був причетний до характеристики слов'янофільсько орієнтованої геополітики, хоча також долучився і до розробки інших векторів. Близька до попередньої і чорноморсько-балканська орієнтація, що передбачала створення федерації чорноморських і балканських країн».[7]

Д.Донцов відзначав, що «все ясніше проступаюча провідна лінія польської, як також московської політики запанувати над Україною, робила вже заздалегідь безвиглядними всі спроби останньої зберегти свою незалежність в союзі з одною з цих держав проти другої». [3, с.4] Таким чином, «вагомим фактором вироблення зовнішньої політики України є її географічне положення. З позицій геополітики Україна займає на Євразійському континенті винятково важливе, багато в чому унікальне місце, яке часто визначається поняттями «географічний центр Європи», «перехрестя між Сходом і Заходом».[7]

Про бажання та цілі українського народу М.Грушевський влучно висловився у своїй праці «Хто такі українці і чого вони хочуть?». Для прикладу: «Українці хочуть, щоб з українських земель Російської держави була утворена одна область, одна національна територія». [1, с.125] Згодом погляди та переконання великого вченого еволюціонували і майбутню Україну він уже вбачав «...велику не територією чи багатством, чи пануванням над іншими, а велику соціально-моральними вартостями». [1, с.33]

Історіософські погляди М.Грушевського пов'язані з таким розумінням українського і світового історичного процесу, в якому поряд з народними масами не менш важливу роль відіграє держава. Це знайшло своє втілення в його працях, присвячених українській, європейській і світовій історії, а також в його політичних та ідеологічних трактатах. М.Грушевський в «Історії України-Руси» та в «Галичині і Україні» розкрив як генеалогію національного становлення українства, так і філософсько-політичні підвалини невідворотного руху України до національної ідеї, держави та перспектив самостійності. [8, с.227] М.Грушевський робив акцент на тих ідеалах держави, які пов'язані з демократією, свободою і людським поступом у всесвітньому вимірі.

За твердженням проф. Я.Калакури: «М.Грушевський дуже високо оцінював майбутнє Української Народної Республіки, вважаючи її єдиною у світі державою «трудящого люду, що має послужити взірцем, школою для інших демократій світу, які будуть посилати колись своїх дітей до неї – вчитись жити, працювати і правити державою з становища трудящого люду». [6, с.39]

Відносно історика В.Липинського то, вчений належав до тих представників геополітичної думки, які вважали, що українська держава має відродитися як незалежна і національна. Практично всі його твори написані якраз з цих позицій. Як зазначав Я.Пеленський, В.Липинський вважав побудову української держави центральною політичною проблемою. [13, с.16]

За теорією державності В.Липинського, людина, яка живе і працює на території України, платить українській державі податки, служить у її армії чи адміністрації та виконує суспільнокорисні функції, є громадянином України і політичним українцем незалежно від етнічнонаціональної, релігійної чи расової належності.

Я.Калакура відмічає, що В.Липинський, на відміну від прибічників народницької школи, віддавав пріоритет державі, передусім національній в історичному процесі, оскільки вона виконує будівничу роль в організації та обороні інтересів суспільства. Інакше кажучи, його концепція історії держави подібна до тієї, що розвивалася в Англії, Німеччині, Росії, а також у польській історичній науці. Її особливість полягала в тому, що українська держава уявлялась як національна і незалежна. Наприклад, у неопублікованому трактаті «Меморіал до Українського Комітету про наше становище супроти напруженої ситуації в Європі» (грудень 1912 р.) він виклав теоретичні основи самостійної української держави, які ґрунтувалися на демократичних засадах, незалежно від конституційної форми. Пізніше, модернізуючи ці положення, він доводив, що без держави немає нації, а є лише народ в етнічному розумінні. У процесі історичного розвитку кожна нація пізнає і утверджує себе як самодостатня спільнота, визначає власне місце на землі, осмислює свої національні інтереси. [5, с.357]

У «Листах» В.Липинський порушив й інше, не менш важливе для української нації,

питання: на кого потрібно орієнтуватись у побудові власної незалежної української держави? Кого обрати собі в союзники, на яку країну спиратися? На той час український народ перебував у надзвичайно складній ситуації. Надія на те, що країни-переможниці допоможуть йому здобути державу, зазнали краху. Ніхто не бажав, щоб на Сході Європи утворилася міцна соборна самостійна Україна. Найбільше цього не хотіли російські більшовики, які прагнули відновити імперію у новій формі. Українські емігрантські політичні сили дискутували навколо питання: на кого орієнтуватися? Одні угруповання орієнтувалися на Антанту, інші – на Польщу, на Москву (білу чи червону), на Німеччину.

Історик наголошував, що Україна належить до західноєвропейського цивілізаційного світу, і підкреслював це в своїх наукових працях та політичній публіцистиці. Це був додатковий елемент, який зміцнював його переконання, що будь-який союз із Москвою – протиприродний. У статті «Наша орієнтація», надрукованій у збірнику «Листи до братів-хліборобів», учений зазначав: «Союз, а не федерація. Політичний союз з Білорусією і Великоросією – це категоричний імператив закордонної політики нашої будучої держави. Тільки активною політикою в справах «Руського Сходу» Україна зможе забезпечити собі здобуте її внутрішніми силами – незалежне державно-національне існування, і навіть всякі так звані «міжнародні комбінації» Україна зможе повернути собі на користь тільки тоді, коли вона в питаннях «Руського Сходу» буде чинником позитивним, будуючим, а не негативним і руйнуючим; коли органічне, класократичне і національне відродження трьох Русей зміцнить їх спільну союзну силу, а не ослабить тією минулою «всеросійською» формою їх «неділимої держави», яку вони були досі витворили».[10, с.329 – 330]

У державницькій концепції ВЛипинського поряд з політичними орієнтаціями важливе місце займають й інші питання зовнішньополітичної діяльності майбутньої соборної, суверенної української держави. Перш за все, це стосувалося відносин з сусідніми державами, зокрема з Росією і Польщею, вважаючи, що ці відносини мають будуватися на рівноправних партнерських взаєминах. Адже впродовж віків їх стосунки з Україною носили характер відносин метрополії з колонією. Тому, висуваючи завдання для уникнення в майбутньому такого становища, він вказував на необхідність «одсепаруватись» від Польщі, але не потрапити в залежність від Росії: «Відділитися від Польщі, але так, щоб не утопитися в російському морі – ось проблема, остаточне вирішення якої Україні не вдалося знайти протягом тисячоліть».[11, с.78]

Таким чином, в історії України ВЛипинський відводив ключове місце державності, її відновлення він ув'язував не з орієнтацією на Великоросію, а, навпаки, із здійсненням українською державою власної активної політики. За ВЛипинським, майбутня держава мала спиратися на три незалежні форми влади: законодавчу, виконавчу та судову, які врівноважували б одна одну. Така влада за своєю суттю уявлялась надпартійною, яка діє в інтересах всього українського суспільства. Необхідною умовою створення гетьманської влади вчений вважав формування в Україні і Росії конституційних монархічних інститутів, досягнення згоди самих українців з росіянами та іншими національними меншинами, які проживали на її території.

Натомість історик Д.Дорошенко особливу увагу звертав на висвітлення українсько-російських відносин. Своє розуміння ставлення росіян і Росії до України вчений подав у такій формулі: «Хоч Росія і дивилась на Україну як на «исконно русській край», заселений таким самим «руським» православним народом, але властиво ставилася вона до України як до колонії й визискувала її природні багатства, даючи їй взамін далеко менше, ніж забирала з неї безпосередніми й посередніми податками».[4, с.326]

Основними винуватцями втрати цілісності України, вчений С.Томашівський вважав не так Росію і Польщу, як українських провідників, тих представників української інтелігенції, які у переважній більшості прагнули захопити кермо влади і підняти свій рейтинг популярності.[17, с.26, 30]

Найбільш послідовно державницька концепція історії України висвітлена у праці С.Томашівського «Українська історія» (1919), де він описав ключові ідеї історичного життя українського народу. Ця концепція ґрунтувалася на теорії власної етнічної землі, висновку про те, що тільки «в географічній розумінні можна говорити про Україну як про індивідуальне незмінне поняття впродовж усєї історії». Розглядаючи Україну як історико-географічне поняття, С.Томашівський основну увагу приділяв її планетарному положенню і його історичним наслідкам: «Планетарне положення України вирішене Чорним морем, яке сим способом стає географічною, політичною і господарською основою сеї землі».[19, с.12]

Характеризуючи ситуацію українського суспільства у статті «Чи є українська національна ідея?» (1921), С.Томашівський доводив, що реальне становище України має мало

спільного з географією, а ще менше з геополітикою, оскільки вона не може захистити свої національно-державницькі інтереси. Український народ відрізняється від інших європейських народів тим, що його багатоманітні політичні фракції приймали свою ідею завоювання і творення цілісно вірною і змагалися за її впровадження в життя з іншими українськими партіями ще задовго до завоювання і утворення держави, не маючи сукупних прикладів і загальної національної історичної ідеї. [17, с.42]

Дослідник доводив, що на Заході між містом і селом у культурному житті немає суттєвої відмінності і всі класи складають органічну національну цілісність, на протигагу їм, на Сході між містом і селом стоїть незмірна прірва. «Там Ви побачите на кожному ступні, що лорд, фабрикант, робітник і селянин – то члени однієї нації, натомість у Росії, а ще більше на Україні – що ж у дійсності в'яже і городського інтелігента з сільським мужиком? Дуже мало (мова у Московщині) або й нічого (на Україні)». [17, с.44 – 45] Порівнюючи рівень культури та освіти нової української та російської інтелігенції, історик стверджував, що хоча вона і відійшла від селянського класу, звідки здебільшого походила, але зовсім не відповідала стану дворянства.

Виходячи з конкретних умов, С.Томашівський прогнозував державне відродження на наступних постулатах: політична автономія західноукраїнських земель, особисте законодавство, адміністрація, освіта, армія. [16, с.83 – 84] Автономія мала б опиратися на історичні звичаї українського народу Галичини, для прикладу, на монархічні традиції Галицько-Волинського князівства, взірцем для організації політичного життя автономної галицької держави могла б бути англійська парламентська монархія.

Дослідник доводив, що західноукраїнські землі, завдяки своїй близькості до Заходу та опорі на церкву, спромоглися зберегти «український дух» в усіх історичних катастрофах. Визначальну роль у даному питанні він відводив Греко-католицькій церкві, яка після занепаду Галицько-Волинської держави була «єдиною церквою, окремою від польського латинства і московського православ'я», [18, с.52] налагодила підхід до західної культури і «зберегла західно-руські окраїни від винародовлення... На всіх інших землях давньої Русі право до національної церкви може мати тільки одна – уніатська». [18, с.80] Історик констатував, що українська державницька думка в Галичині зароджувалася під авторитетом європейської, насамперед польської: «Українці – то національна індивідуальність цілком не давньої дати, а поляки та москвини – то нації давньої дати і належать до народів старших і багатих під культурним або політичним оглядом проти української нації». [15, с.23] Опрацьовуючи даний матеріал, він визнавав, що необхідно виховувати галичан як українців європейського типу, оскільки в будь-якій політиці у Галичині варто зважати на те, що «засіб історико-політичних уявлень сучасного українця на 9/10 взятий з історії Польщі, є продуктом її розвитку». [15, с.32]

На думку С.Томашівського, Галичина, виступивши особливим посередником між Сходом і Заходом, завдяки церковній унії з Римом і своїм західноєвропейським кордонам, мала б бути ідеалом політичної незалежності для вихованого на візантійських переконаннях населення Східної України; візантійський вплив у Східній Європі виховав модель анархії та політичної пасивності. Ключовим моментом національного відродження українців мали б стати історичні зв'язки Галицької держави, включаючи католицьку церкву. Майбутню українську державу вчений представляв як характерне поєднання монархічної держави і греко-католицької церкви: «Династія фізичними засобами творить національну державу і дбає про матеріальне добро підданих, греко-католицька церква удержує міжнародний культурний зв'язок і формує народну душу». [18, с.63]

Цієї ж думки дотримувався і Б.Крупницький, який вважав, що Україна запозичила від Заходу все необхідне, зокрема Греко-католицьку церкву і латинську культуру. Він дійшов висновку, що Україна завжди була близькою до Європи.

В умовах масштабної глобалізації та євроінтеграції можна з впевненістю доводити, що сьогodenна Україна займає важливе за значенням, місцезнаходженням, природними ресурсами місце в геополітичному просторі світу. На жаль, є аутсайдером в геополітичній стратегії розвинених західних країн та США. І тільки з повною консолідацією всього українського народу, зміцненням суверенітету та збереженням незалежності, українська держава матиме можливість перетворитися в повноправний суб'єкт сучасної міжнародної політики з об'єкта чужоземного впливу.

Таким чином, геополітична спрямованість в українській історичній думці XIX – XX ст. має давню традицію і зв'язок з ідеєю державотворення, а відсутність державності обумов-

лена імперськими спогляданнями зі сторони сусідських країн. Окрім того, панував заклик заручитися підтримкою внутрішніх сил; українська нація розглядалася як стрижневий чинник самостійності і стабільності щодо зовнішнього оточення; спостерігалась відмінність відносно зовнішньополітичних орієнтацій і формулювання їхньої переваги, що пропонувались авторами геополітичних концепцій. Існування таких геополітичних теорій є віддзеркаленням довершеності геополітичної думки українського суспільства, що допомагало розширенню масштабів політичного мислення.

Література:

1. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? / М.Грушевський. – К.: Т-во «Знання» України, 1991. – 240 с.
2. Дашкевич Я. Лабіринти історії України / Я.Дашкевич // Україна. Наука і культура: Щорічник. – Вип.31. – К., 2002. – С.109.
3. Донцов Д. Вибрані твори. Культурологічна та історіософська есеїстика (1911 – 1939 рр.) / Д.Донцов. – Дрогобич – Львів: «Відродження», 2012. – 47 с.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України / Д.Дорошенко. – Варшава, 1933. – Т.2. – 359 с.
5. Калакура Я. Історичні засади українознавства / Я.Калакура. – К., 2007. – 381 с.
6. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій / Я.Калакура. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
7. Ковалюк Р. Проблеми геополітичної орієнтації в українській геополітичній думці (середина XIX – перша половина XX ст.) / Р.Ковалюк. – Режим доступу: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/04/kovaljuk.htm>
8. Кононенко П. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів / П.Кононенко. – К.: Міленіум, 2006. – 384 с.
9. Крисаченко В., Мостяев О. Україна: природа і люди / В.Крисаченко, О.Мостяев. – К.: Ін-т філософії НАН України, 2000. – 492 с.
10. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму / В.Липинський. – К. – Філадельфія, 1995. – 470 с.
11. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В.Липинський // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – №10.
12. Медвідь Ф. Національно-державні інтереси та геополітичні пріоритети України в контексті глобалізації та євроінтеграції / Ф.Медвідь // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2005. – №70 – 72. – С.52 – 54.
13. Пеленський Я. В.Липинський – історико-політологічна спадщина / Я.Пеленський. – К. – Філадельфія, 1994. – 98 с.
14. Старосольський В. Теорія нації / В.Старосольський. – Нью-Йорк, 1998. – 153 с.
15. Томашівський С. 10 літ українського питання в Польщі / С.Томашівський. – Львів, 1929. – 48 с.
16. Томашівський С. Драгоманов і Галичина / С.Томашівський // Політика. – 1925. – №10. – 25 грудн. – С.83 – 84.
17. Томашівський С. Під колесами історії. Нариси і статті / С.Томашівський. – Берлін: Українське слово, 1922. – 102 с.
18. Томашівський С. Про Ідеї, героїв і політику / С.Томашівський. – Львів, 1929. – 112 с.
19. Томашівський С. Українська історія. Старинні і середні віки / С.Томашівський. – Львів: Вчора і нині, 1919. – Т.1. – 154 с.

Лебедева Ю.А., канд. истор. наук, ст. научный сотрудник отдела геополитики и глобалистики Национального научно-исследовательского института украиноведения и всемирной истории.

Украинская геополитическая мысль перв. трет. XX в.: историографический обзор. В статье анализируются геополитические ориентации Украины в исторической литературе начала XX века. Выявлены геополитические идеи М.Грушевского, В.Липинского, Д.Дорошенко, С.Томашевского. Отмечается различия внешнеполитических ориентаций и их приоритетности. Подчеркивается, что отдельные геополитические положения и подходы сохраняют прикладное значение в современных условиях. Определены особенности формирования геополитических взглядов украинских историков. Обосновано мнение, что отправной точкой украинской геополитики может быть только собственная территория и собственные интересы, которые являются приоритетными.

Ключевые слова: украинская геополитика, украинское самоопределение, западноевропейская ориентация.

Lebedeva J.A., Candidate of Historical Sciences, Senior Scientist of Geopolitics and Globalistics Department of National Research Institute of Ukrainian Studies and World History

Ukrainian geopolitical thought of the first third of the twentieth century: historyographical approach. This paper analyzes the geopolitical orientation of Ukraine in the historical literature of the early twentieth century. The geopolitical ideas of Grushevkyi, V.Lypynskiy, D.Doroshenko and S.Tomashevskiy are described. A special emphasis is put on the differences of their foreign policy orientations and its priorities. It is also underlined that nowadays some geopolitical positions and approaches still have its practical meaning. The peculiarities of some Ukrainian historians geopolitical views are stated. It is proved that the starting point of Ukrainian geopolitics can only be its own territory and its own interests, that is an absolute priority.

Key words: Ukrainian geopolitics, Ukrainian self-determination, west-european orientation.